

Wnioski z konferencji i warsztatów pt.

„Gospodarstwa rodzinne w dobie globalizacji”

zorganizowanych przez

Krajową Radę Izb Rolniczych

w partnerstwie z

**Lubelską Izbą Rolniczą, Izbą Rolniczą Województwa
Łódzkiego oraz Pomorską Izbą Rolniczą**

Jachranka 9-10 września 2020 roku

1. Wprowadzenie

Konferencja jak i warsztaty stanęły przed wyzwaniem zaznajomienia polskich rolników z wyzwaniami jakie w najbliższych latach staną się codziennością, jak również zakładały potrzebę zidentyfikowania zagrożeń oraz poszukiwania rozwiązań zapobiegających zmniejszeniu konkurencyjności oraz znaczenia i udziału polskiego rolnictwa w wyżywieniu ludności świata.

W trakcie dwudniowych obrad poruszono gro zagadnień niezwykle istotnych dla przyszłości polskiego sektora rolnego. Jednakże ograniczony czas nie pozwolił przedyskutować szeregu istotnych kwestii, jak np. regulacje World Trade Organization (WTO) odnośnie zasad globalnego handlu rolno-spożywczego, czy też ze względu na przedłużające się negocjacje przyszłego kształtu, jak i budżetu Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027.

Jednakże niepodważalnym wydaje się być konieczność kontynuowania WPR jako polityki, która silnie motywuje i wspiera rolników, ich spółdzielnie, grupy producentów i organizacje producentów w państwach członkowskich Unii Europejskiej do dalszego rozwoju, uwzględniającego zawarte umowy międzynarodowe takie, jak np. jak Sustainable Development Goals (SDGs), czy też porozumienie paryskie (Agenda 21) w sprawie zmian klimatycznych.

Tym niemniej kluczowym elementem systemowym warunkującym dalszy rozwój rolnictwa unijnego i dostarczający narzędzi polityki rolnej oraz nowoczesnych rozwiązań ze sfery zarządzania i marketingu jest sfera badań i transferu innowacji ucieleśniona w *Systemie Wiedzy i Innowacyjności w Rolnictwie (ang. AKIS)*. Sprawnie i efektywnie działający AKIS jest warunkiem szybkiego tempa unowocześniania rolnictwa, tak w kierunku zwiększania produktywności ziemi i wydajności pracy, jak i jednoczesnego przystosowywania się do zmian klimatu poprzez redukcję negatywnego wpływu na stan środowiska, skutecznie wspierającym rolników w dążeniu do bardziej zrównoważonego rolnictwa.

2. Wyzwania globalizacji a rozwój i konkurencyjność gospodarstw rodzinnych w Polsce

Dyskusja i postulaty zgłaszane w trakcie warsztatu przez rolników reprezentujących izby rolnicze w całym kraju dotyczyły wyzwań wynikających z globalizacji, wpływu tego procesu na rozwój i konkurencyjność gospodarstw rolniczych w Polsce. Bogata w argumenty dyskusja pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Dyskutanci zgodzili się z tezą, że procesy globalizacji mają charakter historyczny i spontaniczny. Globalizacja jest stanem obiektywnie istniejącym, oddziałującym na sektor rolny w sposób wielopłaszczyznowy. Potwierdzili także, że takie atrybuty globalizacji jak: liberalizacja, integracja i współzależność również dotyczą rolnictwa polskiego oraz rolnictwa całej UE, w tym Jednolitego Rynku Europejskiego.

2. Podkreślono, że z globalizacji dla rolnictwa polskiego wynikają liczne korzyści. W szczególności wskazywano na dostęp do najnowszej wiedzy, nowoczesnych środków produkcji, zaawansowanych technologii, informacji, rynków międzynarodowych, czy możliwości zwiększania skali produkcji. Za szczególnie ważne uznano korzyści, które już rolnictwo polskie odnosi z tytułu przepływu siły roboczej (migracji) i podnoszono niezbędność napływu siły roboczej do sektora rolno-spożywczego w przyszłości oraz otwartość na nowe kierunki migracji. Przy czym zwracano uwagę na fakt, że możliwości korzystania z pozytywnych cech globalizacji na poziomie gospodarstwa rolnego są w znacznej mierze uzależnione od posiadanych przez gospodarstwo zasobów kapitału finansowego i ludzkiego.

3. Jednocześnie wskazywano na zagrożenia, które wynikają lub mogą wynikać z globalizacji dla polskiego i unijnego rolnictwa. Między innymi podnoszono różnice w kosztach wytwarzania rolnictwa europejskiego i głównych konkurentów globalnych wynikające z uwarunkowań naturalnych dla produkcji rolnej oraz struktury agrarnej, ale także wskazywano na dumping socjalny, dumping środowiskowy, rozwój upraw GMO, wymogi w zakresie dobrej praktyki rolniczej, dobrostanu zwierząt i inne.

4. Za ważną sprawę uznano kierowanie postulatów pod adresem rządu, MRiRW, innych instytucji i organizacji szczebla krajowego oraz instytucji UE i organizacji ponadnarodowych (np. WTO) by podejmowały działania celem wykorzystania pozytywnych skutków globalizacji przy jednoczesnym łagodzeniu skutków negatywnych. Podkreślono, że pierwszoplanową rolę powinna odgrywać w tym procesie UE. Integracja europejska powinna

sprzyjać regulacji i instytucjonalizacji globalizacji, a w razie konieczności stanowić formę obrony przed żywiołowością i negatywnymi jej skutkami.

5. W kontekście konkurencyjności rolnictwa unijnego na globalnych rynkach, ale także z punktu widzenia dbałości o środowisko w wymiarze światowym, formułowano dość krytyczne uwagi względem Europejskiego Zielonego Ładu. Dominował pogląd, że jego wdrożenie polegające na wprowadzeniu ograniczeń w stosowaniu plonotwórczych środków produkcji oraz zmniejszenie powierzchni uprawnej, ograniczy możliwości produkcyjne rolnictwa w UE i pogorszy jego konkurencyjność w skali międzynarodowej. Skutkiem tego z jednej strony będzie pogorszenie sytuacji ekonomicznej rolników w UE - propozycje budżetu UE na lata 2021-2027 nie przewidują dla rolników w UE wzrostu wsparcia z tytułu ograniczenia produkcji. Z drugiej zaś strony równolegle pojawi się konieczność rekompensaty w skali globalnej wolumenu żywności „niewyprodukowanej” w UE, co będzie miało prawie na pewno miejsce w krajach, gdzie rolnictwo jest mniej przyjazne środowisku niż w UE. Między innymi pojawi się zagrożenie poszerzenia wycinki lasów deszczowych. A zatem proponowany do wprowadzenia w rolnictwie unijnym Europejski Zielony Ład może per saldo w skali globalnej prowadzić do wzrostu zagrożeń środowiskowych, zamiast ich redukcji.

6. Dyskutanci jednocześnie uznali, że jeśli zapewnione zostaną w przyszłym budżecie na WPR „uczciwe” warunki konkurencji to rolnictwo polskie i europejskie, będzie w stanie utrzymać posiadaną pozycję konkurencyjną w skali globalnej. Biorąc pod uwagę zróżnicowaną strukturę rolnictwa polskiego, ale też rolnictwa w UE, uznano, że:

- konieczny jest rozwój wytwarzania wysokiej jakości produktów na rynki lokalne, których konkurencyjność mają zapewnić m.in. krótkie łańcuchy dostaw oraz upowszechnienie udziału uczestnictwa rolników w wartości dodanej powstającej w całym łańcuchu;
- niezbędne jest budowanie marek polskich produktów rolnych i spożywczych w celu uzyskiwania wysokiej wartości dodanej na rynkach międzynarodowych.

Proces ten winien być wspierany przez politykę rolną państwa.

3. Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Problematyka ubezpieczeń gospodarczych w rolnictwie wykazała duże zainteresowanie uczestników warsztatów. Uczestnikami dyskusji byli przedstawiciele Izb Rolniczych, będący jednocześnie rolnikami. Zwracano uwagę na niedoskonałości obowiązujących przepisów zawartych w ustawie „o ubezpieczeniu upraw rolnych i zwierząt gospodarskich” (Dz. U. nr 50, poz. 1249 z późniejszymi zmianami). Do najważniejszych wad wspomnianej ustawy zaliczono: 1), 2), 4)

1) Niewystarczająca wielkość dotacji do składek, co powoduje, że nie wszyscy, chcący ubezpieczyć swój majątek rolniczy mogą z niej skorzystać. W praktyce występują patologiczne sytuacje polegające na tym, że informacja o możliwości ubezpieczenia z dotacją przekazywana jest w sposób nieoficjalny. W tej sytuacji z pomocy państwa korzystają tylko ci, którzy w pierwszej kolejności dokonują zakupu polis ubezpieczeniowych. Rolnicy „spóźnieni” mają do wyboru albo zawierać umowy ubezpieczenia w trybie komercyjnym lub zrezygnować z ochrony ubezpieczeniowej.

2) Aktualnie obowiązujące przepisy sprawiają, że rolnik chcąc ubezpieczyć przykładowo krowy musi także dokonać ubezpieczenia wszystkich kategorii wiekowych bydła będącego w jego gospodarstwie. Postulowano, żeby odejść od tej praktyki na rzecz ubezpieczenia separatystycznego poszczególnych kategorii wiekowych zwierząt.

3) Zgłoszono następujące propozycje zmian przepisów i zasad ubezpieczenia:

- a) W dyskusji poruszono problem rozszerzenia zakresu przedmiotowego i podmiotowego ubezpieczeń gospodarczych w gospodarstwach rolnych. Chodzi tu przykładowo o możliwość ubezpieczenia traw uprawianych na gruntach ornych. Aktualnie jest problem z ubezpieczeniem lasów, pasiek pszczelich. Jeśli chodzi o drób to prawdopodobnie nie są objęte ubezpieczeniem, wszystkie jego gatunki np. strusie, które wchodzi w skład gatunków drobiu, upoważniających rolnika do objęcia go ubezpieczeniem KRUS.
- b) Postulowano odejście od zasady wymogu polegającego na ubezpieczeniu jednego ryzyka jako warunku otrzymania rekompensat suszowych. Podawano przykłady, że rolnik zawiera najtańszą umowę ubezpieczenia (za 9 zł) i uzyskuje prawo do pełnej kwoty wyrównującej skutki suszy. Gdyby nie podpisał takiej umowy otrzymałby tylko 50% takiej rekompensaty.
- c) Zgłoszono wniosek aby z przepisów ubezpieczeniowych usunąć symboliczne kary za brak zawartej umowy ubezpieczenia.

- d) Wnioskowano także o obniżeniu franczyzy z 30% do 10%.
- e) Zauważono, że istniejący obowiązek powszechności ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstw rolnych jest przez rolników akceptowany.
- f) Zgłoszono postulat, żeby możliwe było zawieranie pakietowych umów ubezpieczenia obejmujących przykładowo zboża i zwierzęta.
- g) Zaakceptowano pomysł włączenia do realizacji ubezpieczeń gospodarczych Fundusz Składowy KRUS. Fundusz ten mógłby realizować ubezpieczenia na zasadzie wzajemności. Wnioskowo, aby utworzyć regionalne Fundusze Składowe KRUS zajmujące się tego rodzaju ubezpieczeniami.
- h) Zaproponowano, aby rząd podjął decyzję zwiększającą kwoty dotacji do składek, kosztem rekompensowania zdarzeń nadzwyczajnych takich jak: susza, powódź itp. Wówczas problem ochrony majątku gospodarstw rolnych spoczywałby na ubezpieczeniach.

Aktualnie w Ministerstwie Rolnictwie i Rozwoju Wsi trwają prace nad nowelizacją ustawy.

4. Zespołowe formy prowadzenia działalności rolniczej szansą na wzmocnienie pozycji konkurencyjnej gospodarstw rodzinnych

Podczas warsztatów poświęconych zespołowym formom gospodarowania w rolnictwie, prowadzący na wstępie zauważył, że pomimo długiej polskiej tradycji tego typu aktywności (sięgającej XIX wieku) oraz ponad dwudziestoletniemu okresowi jej wspierania ze środków krajowych i UE, skala aktywności jest niewielka. Partycypacja rolników w grupach producenckich sięga zaledwie kilku procent a znaczna część grup szybko kończy swą działalność. Prowadzący zgodzili się w większości, że często przyczyną tego stanu rzeczy jest świadome nastawienie na to, że środki pomocowe stanowią nie narzędzie do osiągnięcia pozycji konkurencyjnej na rynku, lecz cel sam w sobie, stąd po ustaniu pomocy grupa ulega rozwiązaniu. Dzieje się tak pomimo tego, że współcześnie coraz bogatsi i świadomi klienci poszukują produktów niskoprzetworzonych, lokalnych i markowych, które grupa producentów byłaby w stanie dostarczyć. Dyskutanci zgodzili się, że jednym z ważniejszych celów grup producenckich powinno być wytwarzanie gotowych (i najczęściej niszowych) wyrobów spożywczych, przejmowanie marży marketingowej oraz silny udział w lokalnym rynku,

Uczestnicy warsztatów, z których znaczna część ma lub miała praktyczne doświadczenie w prowadzeniu grup producenckich lub spółdzielni rolniczych, wskazała jednak szereg mankamentów prawa krajowego, utrudniających tego typu aktywność.

Za jedną z ważnych przyczyn uznano przepis nakazujący, aby grupa sprzedawała 60% swojej produkcji w oparciu o surowiec swoich członków. Zgodzono się, że co do zasady jest to podejście słuszne, gdyż grupa nie powinna przekształcić się w „zwykłe” przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowe. Podano jednak przykład grupy, która zadłużając się zakupiła nowoczesną linię technologiczną i przez pewien okres czasu wypracowała mocną pozycję na lokalnym rynku, promując jednocześnie swą markę. W momencie jednak nastania nieurodzaju, wolumen surowców dostarczanych przez członków okazał się być niewystarczający w stosunku do mocy produkcyjnych zakładu przetwórczego oraz do koniecznych do spłaty zobowiązań.

Przedstawiciel spółdzielni produkcyjnej wskazał natomiast na nierówne traktowanie tego typu podmiotów w prawie krajowym, akcentując niechęć Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa do przedłużania umów dzierżawy oraz odmienne uregulowania fiskalne, utrudniające osiągnięcie wyników ekonomicznych. Odmienne – i krzywdząca dla spółdzielni – jest też możliwość ubiegania się o środki pomocowe z II filara WPR.

Uczestnicy panelu zauważyli, że wskazywane przez Izby Rolnicze mankamenty prawa krajowego nie są uwzględniane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zauważono też jednak, że władze państwowe co do zasady muszą uwzględniać postulaty, interesy i racje nie tylko rolników, lecz także konsumentów oraz innych podmiotów. Niemniej jednak funkcjonowanie grup producenckich, szczególnie wytwarzających gotowe produkty spożywcze („zdrowe” i lokalne) jest korzystne tak dla sprzedających jak i kupujących. Dyskutanci zgodzili się co do tego, że istnieje potrzeba wsparcia tego typu działalności, lub przynajmniej „nie przeszkadzanie” ze strony władz. W tym kontekście zwrócono uwagę na to, że w pierwszym okresie funkcjonowania poszczególnych mechanizmów polityki UE lub krajowej, kryteria dostępu są na tyle wysokie, że znaczna część beneficjentów nie jest w stanie z nich skorzystać. Później natomiast są one obniżane na tyle, że środki trafiają do podmiotów przypadkowych, obniżając przy tym ekonomiczną efektywność oraz społeczną akceptację.

W trakcie dyskusji wskazywano także na takie negatywne aspekty, utrudniające lub uniemożliwiające funkcjonowanie grup producenckich jak nieuczciwość niektórych jej członków, czy uzależnienie się rolników od lokalnych podmiotów zaopatrzenia oraz skupu. Wskazano, że w tym drugim przypadku podejmowane są nieraz celowe działania o charakterze dumpingowym, mające na celu rozbicie spójności grupy. Podmioty skupujące oferują bowiem cenę nieco wyższą niż wynegocjowaną przez grupę. W tym kontekście zwrócono jednak uwagę, że istotą tej działalności zbiorowej, poza większymi możliwościami negocjacji ceny za surowiec, powinno być poszerzenie aktywności o drobne przetwórstwo. Wówczas, na skutek przejścia marży marketingowej, możliwości dumpingu ze strony podmiotów skupujących byłyby znacznie ograniczone.

Przedstawiciele Izb Rolniczych przetoczyli szereg przykładów dobrze funkcjonujących grup w różnych krajach UE. Zwrócono szczególną uwagę na Francję, gdzie działa sieć sklepów prowadzonych przez rolników oraz na Włochy, gdzie funkcjonują kontrolowane przez producentów przedsiębiorstwa skupu owocowo-warzywnego, mające silną pozycję negocjacyjną w stosunku do sieci handlowych. Zrodziło to pytanie, dlaczego tego typu podmioty nie funkcjonują w Polsce. Poza przytoczonymi powyżej mankamentami polityki krajowej, dyskutanci zwrócili uwagę na aspekty historyczne, aczkolwiek to nie przymusową kolektywizację lat 50-tych XX wieku uznano za decydującą. Najważniejsze było zdaniem uczestników nieuczciwe potraktowanie rolników podczas prywatyzacji i komercjalizacji zespołowych form gospodarowania istniejących w okresie socjalizmu. Przekształcenia w

latach 90-tych dokonano z pominięciem interesów rolników. Takie praktyki z przeszłości rodzą obecnie nieufność w stosunku do zespołowych form prowadzenia działalności rolniczej.

Najważniejsze, ogólne konkluzje wynikające z podjętej dyskusji to:

1. Działalność rolnicza powinna mieć przede wszystkim wymiar rynkowy. Pomoc państwa powinna mieć charakter dodatkowego wsparcia.
2. Należy reagować na sygnały rynkowe, które obecnie idą w kierunku zapotrzebowania na żywność lokalną, „zdrową” i markową.
3. Zespołowe formy gospodarowania mogą pomóc w wypełnieniu luki rynkowej.
4. Przepisy unijne i (głównie) krajowe są często niezyciowe i nierówne dla wszystkich, co wymaga zmian legislacyjnych.
5. Negatywne doświadczenia z przeszłości oraz mentalność stanowią przeszkodę w rozwinięciu zbiorowych form gospodarowania, aczkolwiek są możliwe do przezwyciężenia.

5. Sprawny „System wiedzy i innowacyjności w rolnictwie” (AKIS) determinantą konkurencyjności polskich gospodarstw rodzinnych”

W ramach dyskusji grupowej, metodą burzy mózgów, zabierający głos ustosunkowali się i odpowiedzieli na cztery pytania:

1. Jakie są najważniejsze potrzeby i oczekiwania gospodarstw rodzinnych w aspekcie wzrostu ich konkurencyjności i lepszego wykorzystania transferu wiedzy i innowacji?

- a) wzrost opłacalności produkcji i wzrost dochodów,
- b) stabilizacja cen zwłaszcza cen środków produkcji i sprzętu technicznego oraz cen usług,
- c) doradztwo specjalistyczne,
- d) lepsza obsługa rolników przez pracowników ARiMR na etapie składania wniosków (doradcy vs urzędnicy),
- e) łatwiejszy dostęp do innowacji rolniczych w sensie zapoznania się z nimi, podpatrzenia i ich zastosowania.

W dyskusji nad innowacjami/nowościami rolnicy zwrócili uwagę na różnego rodzaju innowacje które już zastosowali lub które inni rolnicy powinni wdrożyć w swoich gospodarstwach tj.:

- a) innowacje związane z przechowywaniem i magazynowaniem wytworzonych produktów – wymuszone wzrostem wymagań odbiorców co do ich jakości np. dojarki do doju mechanicznego, zbiorniki do schładzania i przechowywania mleka, roboty udojowe,
- b) nowe technologie konserwacji zielonek na paszę, roboty paszowe - ograniczenie strat powodowanych zmiennością pogody i poprawa opłacalności produkcji mleka,
- c) silosy zbożowe - ograniczenie ubytków powodowanych przez choroby grzybowe i gryzonie,
- d) budowa chłodni przez sadowników oraz warzywników (w miejsce przechowalni typu piwnicznego) oraz chłodni z kontrolowaną atmosferą - poprawa jakości i przedłużenie terminów sprzedaży,
- e) stosowanie kombajnów w produkcji sadowniczej do zbioru jabłek przemysłowych i platform do zbioru jabłek deserowych ,
- f) nowoczesne maszyny i urządzenia do prowadzenia produkcji roślinnej: opryskiwacze z regulowanym strumieniem podawanej cieczy -- oszczędność wody i chemicznych środków ochrony roślin, kombajny zbożowe, ciągniki i rozsiewanie nawozów z

urządzeniami do precyzyjnego określania pozycji poprzez GPS - tworzenie map żyzności pola, precyzyjne stosowanie określonych dawek nawozowych, poprawa efektywności produkcji,

- g) urządzenia do produkcji pod osłonami (nowalijki, kwiaty, sadzonki) - ograniczenie zużycia energii i skażenia środowiska,
- h) wprowadzenie uproszczonych form uprawy roli tzw. uprawy bezorkowej - ograniczenie zużycia energii, nakładów pracy na wykonanie zabiegów uprawowych, ograniczenie erozji gleby, obniżenie emisji spalin oraz CO₂, lepsze zatrzymanie wody, zwiększenie zawartości substancji organicznej,
- i) doskonalenie potencjału genetycznego uprawianych roślin; hodowla nowych odmian - wzrost krajowego kwalifikowanego materiału nasiennego w warunkach globalnej konkurencji,
- j) odejście od doktryny hodowli krów rasy nizinnej czarno-białej (mleko + żywiec wołowy) na rzecz hodowli rozdzielnej w kierunku mlecznym i w kierunku bydła rzeźnego wysokiej jakości,
- k) stosowanie nasienia buhajów rasy HF pochodzących z krajów o najwyższych osiągnięciach hodowlanych, transplantację zarodków z importu i krajowych krów oraz import wysokiej klasy jałówek - wzrost wydajności mlecznej krów.

W dyskusji podkreślono, że innowacje są lepiej i szybciej przyjmowane w dużych gospodarstwach, zatem szczególnego wsparcia w zakresie transferu wiedzy i innowacji wymagają gospodarstwa małe. Konieczna jest więc współpraca rolników oraz fachowa pomoc doradcza z wykorzystaniem metod i technik pracy grupowej.

2. Jak usprawnić doradztwo rolnicze w Polsce w aspekcie współpracy z nauką , rolnikami i innymi interesariuszami systemu AKIS ?

Jako główne elementy sprzyjające poprawie funkcjonowania państwowego doradztwa rolniczego w Polsce dyskutanci wskazali:

- a) specjalizację doradców w wybranych dziedzinach i kierunkach produkcji rolnej, uwzględniająca zróżnicowanie regionalne,
- b) ustawiczne doskonalenie wiedzy i umiejętności doradców,
- c) dostęp i korzystanie przez doradców z możliwie najlepszych istniejących źródeł wiedzy i innowacji,
- d) współpracę z pracownikami nauki i przedstawicielami innych ogniw systemu AKIS,
- e) środki finansowe w ramach działania PROW - *Usługi doradcze* - powinny być w gestii rolników a nie ODR,

- f) eliminację usług doradczych na „czarno” świadczonych przez doradców ODR (wnioski aplikacyjne powinny być podpisane przez doradcę),
- g) kształcenie doradców na poziomie uniwersyteckim z wykorzystaniem najnowszej wiedzy fachowej, metodyki pracy doradczej i umiejętności w zakresie komunikacji społecznej.

3. Czy widzisz sens tworzenia i wykorzystywania w systemie AKIS gospodarstw demonstracyjnych?

Odpowiedź na tak spotkała się z dużą aprobatą uczestników dyskusji. Gospodarstwa demonstracyjne i sieci tych gospodarstw stanowią pomost w wypełnianiu luki w transferze wiedzy pomiędzy rolnikami, a naukowcami i doradcami. Ich tworzenie powinno stanowić wyzwanie dla ODR i dzięki nim można by przyspieszyć transfer wiedzy i innowacji do praktyki rolniczej.

Zgodnie z dotychczasowymi propozycjami nowej polityki rolnej UE na lata 2021-2027 oczekuje się, że AKIS będzie wspierał procesy innowacyjne w rolnictwie. Cechą charakterystyczną AKIS jest współpraca wielu podmiotów/interesariuszy jako partnerów wprowadzających innowacje w rolnictwie. Działalność gospodarstw demonstracyjnych wpisuje się zatem w działalność AKIS, co może również stanowić źródło ich dofinansowania.

4. Jak usprawnić naukę tj. instytuty badawcze i uczelnie rolnicze w aspekcie transferu wiedzy i innowacji do praktyki rolniczej?

Pracownicy nauki nie są rozliczani za wdrażanie i upowszechnianie wyników badań, a jedynie za publikowanie artykułów głównie w języku angielskim w czasopismach z wysokim tzw. Impact Factorem, będącym w Polsce kryterium oceny pracowników naukowych i jednostek naukowo - badawczych.

Efektywność systemu AKIS wymaga zmiany zasad oceny pracowników naukowych, które by uwzględniały ich współpracę z praktyką rolniczą: publikacje popularno-naukowe, broszury, poradniki, opinie, ekspertyzy, projekty techniczne i ekonomiczne, projekty edukacyjne itp.

6. Agroekologia szansą na rozwój gospodarstw rodzinnych w świetle koncepcji Europejskiego Zielonego Ładu (New Green Deal)

Dyskusja w trakcie warsztatów skupiła na się na czterech poniżej przedstawionych blokach zagadnień:

1. Wpływ rolnictwa na środowisko i realizacja koncepcji agroekologii.
2. Efekty środowiskowe wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej.
3. wdrażanie rezolucji ONZ „Przekształcanie naszego świata: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju – 2030” i wynikającej z niej koncepcji „Europejskiego Zielonego Ładu”, ze szczególnym uwzględnieniem „Strategii od pola do stołu”, a kierunki zmian Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027.

W trakcie dyskusji wypracowano w ramach każdego z bloków zagadnień niżej wymienione konkluzje:

Ad.1

- a) Rolnictwo jako sektor odpowiada w znacznym stopniu za stan środowiska przyrodniczego, w szczególności za jakość gleby, wody i powietrza.
- b) Rolnictwo jest dostarczycielem szeroko pojętych dóbr publicznych, jednak w kosztach finansowych ich utrzymania powinno partycypować całe społeczeństwo.
- c) Współczesna produkcja rolnicza nie może być realizowana w sposób nie oddziałujący na środowisko przyrodnicze.
- d) Racjonalne prowadzenie produkcji rolniczej umożliwia minimalizację niekorzystnych następstw środowiskowych.
- e) Znaczna liczba gospodarstw rodzinnych w Polsce prowadzi produkcję rolniczą w sposób zgodny lub zbliżony do zasad agroekologii.
- f) Gospodarstwa rodzinne są najbardziej predystynowane do realizacji agroekologicznego modelu produkcji.

Ad.2

- a) WPR korzystnie oddziałuje na: ograniczenie i adaptację do zmian klimatu, ochronę bioróżnorodności, zmniejszenie zanieczyszczenia wody i powietrza oraz ochronę gleb.
- b) Zmiany zachodzące we WPR powodują, że jej ciężar gatunkowy w większym stopniu dotyczy zagadnień środowiskowych i społecznych, a w coraz mniejszym zakresie utrzymaniu i wzmocnieniu potencjału produkcyjnego oraz efektywności ekonomicznej sektora.

- c) WPR oddziałuje na środowisko poprzez generowane zmiany w strukturze i organizacji produkcji, zmiany intensywności i efektywności produkcji, wprowadzaniu wymiernych wymogów i ograniczeń oraz wzrost poziomu wiedzy o stanie środowiska.
- d) Najbardziej bezpośrednim sposobem osiągnięcia celów środowiskowych w WPR jest realizacja działań ukierunkowanych na ten cel tj.: ONW, rolnictwo ekologiczne, działania rolno-środowiskowo-klimatyczne, zalesienia.

Ad.3

- a) Ostateczne efekty wdrażania poszczególnych rozwiązań będzie można ocenić dopiero na etapie propozycji szczegółowych działań.
- b) Wdrażanie Nowego Zielonego Ładu będzie raczej negatywnie oddziaływać na wydajność i efektywność ekonomiczną produkcji rolniczej.
- c) Proponowane zmiany mogą mieć wpływ na stabilność dostaw żywności oraz generować znaczne wahania jej cen.
- d) Wymogi związane z Nowym Zielonym Ładem, w szczególności zmniejszenie stosowania nawozów mineralnych, środków ochrony roślin i antybiotyków, powinny być zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi Państwami Członkowskimi UE w zależności od aktualnego poziomu intensywności produkcji rolniczej.
- e) Wprowadzenie koncepcji Nowego Zielonego Ładu może osłabić pozycję konkurencyjną UE na rynku międzynarodowym.

Ad.4

- a) Proponowane zmiany w WPR po 2020 r. wynikają z bieżących wyzwań. Wiążą się jednak z dużą niepewnością co do ostatecznego kształtu przyjętych rozwiązań oraz ich skutków.
- b) Aktualne propozycje wskazują na dalsze zwiększanie zainteresowania celami środowiskowymi i klimatycznymi kosztem zagadnień produkcyjnych, ekonomicznych i społecznych.
- c) Szczególną niepewność rodzi zwiększenie wymogów warunkowości oraz wprowadzenie eko-programów do I filara. Ostateczną ocenę tych wymogów będzie można przeprowadzić na podstawie ostatecznie wypracowanych rozwiązań.
- d) Warunkiem niezbędnym umożliwiającym konkurowanie polskim rolnikom z rolnikami w pozostałych krajach UE jest wyrównanie poziomu wsparcia w ramach WPR. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają płatności bezpośrednie.

Wnioski końcowe

Wygłoszone na konferencji referaty, gorąca dyskusja w trakcie prowadzonych w pięciu grupach tematycznych warsztatów, jak i sformułowane wnioski wyraźnie wskazują na ogromne wyzwania, jakie już stoją i będą się nasilać w najbliższych latach przed unijnymi, a w tym i polskimi rolnikami.

Przebieg konferencji i warsztatów wykazał także potrzebę, a wręcz konieczność organizowania tego typu przedsięwzięć, kiedy istnieje możliwość skonfrontowania praktycznej oddolnej wiedzy z propozycjami formułowanymi przez naukowców. Niczym nieograniczana wymiana poglądów przyniosła wiele konstruktywnych i wartych przemyślenia przez decydentów wniosków i propozycji zmian w realizowanej w Polsce polityce wobec sektora rolnego.

W świetle finalizowania w tzw. Trilogu kształtu WPR na lata 2021-2027 wydaje się nieodzowną koniecznością zorganizowanie dwudniowej konferencji przez KRIR, przybliżającej przedstawicielom Izb Rolniczych z całego kraju ostateczny kształt tej polityki. Jej wynikiem mogą też być konkretne propozycje do opracowywanego przez MRiRW *Planu Strategicznego WPR na lata 2021-2027*.